

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

יתרו

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת בשלה

- ב..... כל עשה ה' - הכל הוא ממידת הרחמים בחי' הוי"ה
- ו..... ויעמדו מרחוק - גדרים וסייגים להרחיק את האדם מן העבירה
- ח..... המה יעלו בהר - גודל הנחת רוח מעבודה הבאה בקושי וביגיעה
- י..... ועתה אם שמוע תשמעו - להתחדש בקבלת התורה
- יב..... על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו - ברכת וקדושת השבת
- יז..... ביקור חולים - בשגב ומעלת המצוה

פרשת יתרו

כל עשה ה' - הכל הוא ממידת הרחמים בחי' הוי"ה
 בפרשתן (יה א), 'וישמע' יתרו כהן מדין חותן משה
 את כלב אשר עשה אלוקים למשה ולישראל
 עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים וכו', ויספר משה
 לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על

א. רמז נפלא אמרו, שהנה יתרו שמע 'כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו', על כן הלך אל המדבר להתגייר, לעומתו גם אצל בלק נאמר (במדבר כב ב-ג) 'וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי, ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא' וגו', ומשום כך שלח לקרוא לבלעם שיקלל את בני ישראל, ונמצא שבין יתרו ובין בלק ראו 'דבר אחד' - ניסים ונפלאות שנעשים לישראל לנצח את אויביהם, ומעתה תתמה, מדוע אותה ה'ראיה' הביאה את יתרו להתגייר ואילו את בלק הביאה לקרוא לבלעם. אלא כי יתרו שמע 'את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים', והיינו שהבין 'ושמע' שהקב"ה הוא שעשה את כל האותות והמופתים והוא שהוציא את ישראל, ומאחר שנתברר לו כי הקב"ה הוא מנהיג העולם אם כן ידע שעליו להתקרב אל ה', לעומת זאת בלק ראה 'את כל אשר עשה ישראל לאמורי', והיה סבור כי בני ישראל הם גבורים וחזקים, ובכוחם ועוצם ידם ניצחו את האמורי, על כן ויגר מואב, ושלח לקרוא לבלעם כי היה סבור שבלעם יותר תקיף מהם... ללמדנו שניתן לראות אותות ומופתים, אצבע אלוקים בגילוי ממש ולהישאר 'כופר' כבלק, ורק אם ישים אל ליבו כי ה' הוא העושה כל המעשים או אז יתעורר ויבוא להתגייר...

וכך פירש הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע את האמור ברש"י (יה א) 'וישמע יתרו - מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק', והרי כל העולם כולו שמעו כן, אלא, אלע האבן געהערט און ער האט דערהערט (הכל שמעו, אבל הוא 'הפנים' את הדברים, כלומר הכניסם ללבו פנימה והדברים מצאו מסילות בלבבו, ונעשו ל'חטיבה אחת' בהילוך מחשבתו ומעשיו). אך אם אינו 'שומע' ומכניס את הדברים אל לבבו אזי אף אם יצפץ בפיו אמונה אמונה, מ"מ כשמגיע הדבר לידי מעשה, בעת אשר מעמידים אותו מן השמים בנסיון וב'מבחן' אזי לפתע ישכח לגמרי מכל דיבורי האמונה... ויתלה את ה'אשמה'... את ההפסד... את ההיזק או הרווח בעצמו או באחרים, וכמי ש'נעלם' ממנו כל ה'אנכי' ה' אלוקיך', וכל זה הוא משום שלא נכנסה האמונה ללבבו פנימה.

עיר ואם בישראל היתה העיר סלאנים בה כיהן כרב ומרא דאתרא הגאון הנודע רבי אייזיל חריף זצ"ל, לרוב גדולתה היו אחינו בני ישראל היושבים בערי הפרזות עוקבים ומבררים כסדר - מה נעשה בה בעיר הגדולה והחשובה, מחמת כן, היו הכל מריבים ל'זכות' ב'חזן' אשר שימש בימים נוראים דאשתקד בעיר הזאת - כשהם מציעים לו 'משכורות כפולה' מהניתן לו בסלאנים, וכך מצאו עצמם ראשי הקהילה בסלאנים תרים ומחפשים בכל שנה מחדש בעל תפילה ראוי ונכון לעבודת הקודש הזו, ויהי באחת השנים וכבר לא נמצא בין תושבי ודרי העיר מי שיתאים לתפקיד קודש זה, פשפשו ולא מצאו אלא אחד מבין זקני הדור שכבר אזלו כוחותיו ובקושי נשמע קולו, וכל מעלתו הייתה שהכיר קצת את ה'נוסח', בליט ברירה נבחר הלה לשמש כבעל תפילה, אלא שכאן נענו כמה מראשי הקהילה שכתנאי קודם למעשה' עליו לחתום על 'חוזה' (contract) שבעשר שנים הבאות ישאר בתפקיד קודש זה, ולא יעזוב אותם אפילו תמורת שכר נאה יותר.

לשמע 'תנאי' זה עלה שחוק גדול על פניו של ר' אייזיל חריף, ומשנשאל 'לשחוק מה זה עושה' נענה ואמר, הנכם מזכירים לי מעשה שהיה לפני כשלושים שנה בעלותי על כס הרבנות בעיר הזאת, באותם הימים שררו צפיפות ודוחק נוראיים בבית החיים, מכיוון שכן מיהרו אנשי הנהלת ה'חברא קדישא' וקדשו חלקת שדה חדשה לשמש כ'בית החיים', ועדיין לא נושעו כי לא אבו אנשי העיר להטמין בו את קרוביהם יקיריהם - שהרי כל אחד רוצה

להיות בשכנות לבני משפחתו, בקברי אבותיו וכו', מה עשו אנשי הח"ק, נמנו וגמרו, וגם הכריזו על כך בראש כל חוצות, בדעתנו להעניק אלף זהובים למשפחות 'עשרה הראשונים' שייטמנו בבית החיים החדש... ומ"מ, לא נושעו. בהגיע 'ערבי פסחים' נפל דבר, כי אחד האברכים מבני העיר שבביתו שררו עוני ומחסור קשים ומרים, ולא מצא כדי סיפוקו לקנות מצה ומרור, כורך ושולחן עורך, נענה ואמר לנוות ביתו, אין לנו שיור רק הדרך הזאת - אעשה עצמי כמי שנתבקשתי לשיבה של מעלה, ומיד תקראי הנה את אנשי ה'חברא קדישא' מתוך מסוה של בכי ויללה כאלמנה אבלה וחפוית ראש, הללו יובילו אותי לבית החיים החדש תמורת אלף זהובים שמהם 'נחיה ולא נמות' - כי יהיו בידינו די מעות להוצאות החג המרובות ולתשלום חלק מהחובות הרובצי על כתפנו - ובעזהשי"ת אמצא את הדרך לצאת מקברי אשר יכרו לי... בתחילה הביטה על בעל הבית כמי שהשתבשה עליו דעתו, וכי 'הכסף יענה את הכל'... אבל מה שלא עשה השכל עשה הזמן, ביום י"ג בניסן באשמורת הבוקר עדיין נשאר הבית ריקם, אף לא 'קארטאפל' (תפ"א, Potato) אחד נמצא בבית, הסכימה האשה לעצת בע"ב, ואכן, תוך זמן קצר רעשה העיר על פטירתו הפתאומית של אברך צעיר רך בשנים בהשאירו אחריו אלמנה ויתומים רכים, וכשבאו אנשי הח"ק מצאו אלמנה המייללת בזעקות שבר על בעלה שהלך לעולמו בפתע פתאום, אחר 'דין ודברים' הסכימה לקבורתו בבית החיים החדש, אך בתנאי קודם למעשה שכל הסכום במלואו ישולם לה עוד היום - לפני עריכת ה'לויה', אנשי הח"ק נתנו לה אלף זהובים והוציאוהו במטה להובילו למנוחות. והנה, הדרך לבית החיים החדש הייתה ארוכה מהדרך שהיו רגילים ללכת בה לביה"ח הישן, ע"כ משעברו בדרכם בסמוך ל'קרעטשמע' (בית אכסניא) נכנסו לשם לנוח קמעא ולשתות מעט 'משקה' לחמם לבם, 'המת' ניצל את שעת הכושר, וברח הרוג ברגליו, ויהי בצאתם, נדהמו אנשי הח"ק לנוכח נס 'תחיית המתים' שאירע לנגד עינם, הילד איננו... ונתפזרו איש איש לביתו.

לאחר זמן, מת (באמת) אחד מאנשי העיר, גם בזה הסכימו בני המשפחה שהיו עניים ואביונים דלים ומרודים - לקברו בביה"ח החדש, ואף הם בקשו וקבלו את התשלום מראש, אבל אמרו אנשי ח"ק בזאת הפעם נשמור על ה'מת' מכל משמר, ובבואם לקרעטשמע קשרו את ידיו ורגליו של המת אל המיטה בחבלים עבים, ואת המיטה קשרו לכותלי הבית בכדי שלא 'יברח' להם... נענה ואמר להם אחד מבני החבורה, אוי, שוטים שבעולם, את המת הלז אתם קושרים... אין כל צורך בזה, הרי הוא מת ל"ע, אין בידו להזיז אבר וק"ו שאין בכוחו לקום ולברוח, זה המת כבר לא יקום אלא בתחיית המתים... אבל, את ה'מת' הראשון הייתם צריכים לקשור... סיים רבי אייזל ואמר בחריפותו, שוטים, את החזן דהאי שתא אתם קושרים ב'חזוה' שלא יברח... הרי הוא כמותו מת שאינו יכול לברוח לשום מקום, שהרי אין לקהילות אחרות כל חפץ בו... את קודמיו הייתם צריכים לקשור... כי הם היה 'קולם ערב ופרקם נאה', אותם הקהל דורש ומחפש...

אף אנן נעני ונאמר, הנה יש אנשים 'קושרים' בכל כוחם את 'פרנסתם' למען לא תברח מהם, ויש שבכל עת דואגים לקשור 'קשרים' עם ה'בוט' שלא ישמט מהם או שלא ישמיט אותם ממנו... יראים הם שמא ישלח אותם, על כן הם מתחנפים אליו ומשקיעים הרבה מכוחות הנפש בכדי 'לקשור' אותו אליהם, דעו נא, כי לאותם חברי חברא קדישא אתם דומים - מה לכם לקשור את ה'מת', הרי הפרנסה הקצובה לכם לעולם לא תנתק מכם, וכן ה'בוט' (נראה) כעומד על גביכם באמת אינו אלא שליח שהועמד מן השמים, ואין בידו להרע לכם ואפילו בפרוטה אחת... תקשרו את החי... תתקשרו לחי העולמים 'תשקיעו' אצלו, כי ממנו הכל.

בענין זה נספר מעשה שהיה באחת העיירות, שם פרצה ל"ע מגיפה קשה, מסוכנת ומדבקת ל"ע, והיו הכל פונים לרופא העיירה שהיה בס"ד מומחה גדול והיה מרפא אותם, עד של"ע גם הרופא נדבק ונפל למשכב ולא היה מי שיטפל בחולי העיר, מיהרו העסקנים והביאו רופא מומחה מעיר אחרת, שהרי אי אפשר להשאיר עיר ואם כשהיא מתבוססת במגיפה, אך לגודל הכאב לא היה סיפק בידי הרופא לרפא את כולם, כי רבו החולים עד אין מספר, ישבו עסקני העיר לטכס עצה, כדת מה לעשות בעת צרה כזאת, נענה 'חכם' אחד ואמר, שוטים, הבה נשלח תחילה את הרופא החדש לבית רופא העיר, ומשזה יתרפא נרוויח 'פי שנים' כי יהיו כאן שני רופאים, ובודאי 'טובים השנים מן האחד'...

והלימוד לדידן, מהלך לו האיש כשרשימת 'בעיות' בידו, מסובך הוא בחובות והנושים נוגשים בו, הוא או בניו מעוכבים בשידוכים, כאן הנו מסובך עם השותפים ושם עם שכניו, הבחור עם ה'משגיח' והאברך עם השווער או... אש להבה בוערת בין ה'בוט' ועובדיו... איש איש בנגעו ומכאובו, אם אך ישכיל, יטפל וירפא את הרופא עצמו, כלומר, יתקן ויחזק את האמונה בלבבו וממילא יתרפאו כל נגעיו ומכאוביו, כי בתיקון אמונתו יביט על כל העולם ב'משקפיים'

באר הפרשה - פרשת יתרו

ולשם מה הוצרך משה לחזור ולספר לו את אשר שמע כבר. וביארו בזה על פי דקדוק לשונות הכתובים, כי יתרו שמע את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו, ואילו משה סיפר לו את כל אשר עשה הוי"ה לפרעה, וכלומר, שיתרו אכן ראה שיש בורא ומנהיג לעולם, אבל חשב שיש הנהגת דין ויש הנהגת רחמים, וזהו שנאמר את כל אשר עשה אלוקים למשה, שגלות

מצרים היתה במידת הדין הנרמז בשם 'אלוקים', על כן חזר משה לספר לו את כל עשה ה' לפרעה, כי רצה להשריש אצלו את האמונה הטהורה שכל מעשיו של הקב"ה הם אך ורק במידת הרחמים, והכל היה בבחי' הוי"ה שורש הרחמים¹, וגם מה שנדמה בבחי' הדין אינו אלא לטובה², כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד³.

(Glasses) אחרות, יפסיק מלטעון ולהתלונן על כל העולם וסובביו, יבין וישכיל כל אלו אינם מזיזים אפילו אצבע קטנה אם לא ציוה ה' שכך יקום וכך יהיה... אז כל ה'אוויר' יצא מהבלון הנפוח שדימה לעצמו כי זה מזיקו וזה עושה וכו' וכו'...

ב. רבים הקשו מדוע הוסיף 'את כל אשר עשה', ולא אמר 'את אשר עשה'. וביאר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בדרך משל לאחד ששמע את הקהל אומרים בפסוקי דזמרה 'שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים', ותמה עד מאוד על מה זכו אותם רשעים לשמירה מעליא. לאידך, רעהו נכנס באמצע התפילה ושמע אותם אומרים 'את כל אוהביו ואת כל הרשעים ישמיד', ונרעש כולו מפני מה נגזרה כליה על ראשם של הצדיקים ח"ו, והרי 'חלילה לך להמית צדיק עם רשע' (בראשית יח כה). עד שבא פיקח אחד ואמר, הקב"ה דיין אמת הוא, וכל 'קושיותיכם ותמיהותיכם' אינם אלא מאחר שאינכם קוראים את הפסוק כדבעי מרישיה ועד סיפיה - 'שומר ה' את כל אוהביו, ואת כל הרשעים ישמיד', שכן הוא בדין, את הצדיק יאהב ה', ואת הרשע יעניש. אך כאשר מביטים הנכם רק בחלקו של הכתוב, סבוכים אתם בכל מיני קושיות ותמיהות. וזהו פירוש הפסוק 'וישמע יתרו את כל אשר עשה אלוקים' - שהיה מתבונן בכל המאורעות, ולא רק על הנראה לעיניי בשעה אחת בלבד, ומכך הכיר שאין שום קושיא על הנהגתו של הקב"ה, על מה עשה ה' ככה, אלא האמין שהצור תמים פעלו, קל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא. ומכאן ילמד ינהג כל איש יהודי בבוא אליו איזו צרה וצוקה, לא יהא 'קצר רואי' ליפול ברוחו ולהתייאש ח"ו, אלא ישכיל ויבין כי הכל בחשבון וסדר מדויק משמים ממעל לטובתו השלימה.

ג. ואכן גם זאת 'שמע' יתרו והבין, לחקוק אמונה זו בקרבו, וכמו שפירש הרה"ק האדמו"ר הזקן מסאדיגורא זי"ע במה שאמר יתרו 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים' (פסוק יא), כלומר, שיתרו אמר עתה ידעתי כי גדלות הוי"ה ורחמיו העצומים הם דייקא מכל האלוקים - מידת הדין, ור"ל שאדרבה ככל שנראה שקשה הדין וגדולה הצרה עד מאוד הרי זה סימן ששם גנוזה הטובה הגדולה ביותר, וריבוי החושך הוא סימן מובהק לריבוי האור. סיפר הגה"צ מווידיסלוב חתן הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע שבימי ה'מלחמה' נאסר במקומות רבים להעלות אורה בבתים בלילות (מפחד שמא יכיר האויב היכן הוא מקום יישוב) על כן היו דרי העיר מכסים את חלונות הבית בחתיכת 'בד' שחורה, וכך לא ראו מחוץ לבית ש'הבית מלא אורה'. והנה, כשבאו לקנות את הבד היה המוכר מברר שני דברים לדעת איזה שחורה לתת ל'קונה', ואלו הן. א. מה חוזק המנורה המאירה בחדר, ב. כמה קרבת האורה לחלון הבית. כי ככל שיתרבה האור יש לכסות את החלון בבד עבה ושחור יותר. וכן, לפי ריבוי קרבת המנורה לחלון כן יתרבה עביות ושחורות הבד המכסהו. ומזה למדנו כלל גדול לדידן, כשנראה לנו שהקב"ה כביכול כיסה והסתיר מאתנו את האורה בבד שחור ועבה (הסתר פנים)... עלינו לעיין בשני דברים אלו, אז נבין שככל שהבד יותר עבה ושחור, טמון תחתיו אור גדול יותר - אור המאיר ובא מאחורי המחיצה המבדלת, ואור הישועה הלזה קרוב מאד, ובקרוב ממש יפציע השחר והשמש תזרח בארץ.

בדרך צחות אמרו, שאם רואה אדם שהמבשלים מכינים בבית מטבחם 5 קילו של 'חריין' (מין ירק חריף מאוד) הרי זה סימן שעומד להיערך חגיגת 'בר מצוה' והם מכינים אותם עבור המשתתפים, אולם אם יבשלו 20 קילו חריין ברור הוא שעושים זאת בעבור שמחת נישואין, שיש בה קהל רב יותר, ואם נראה אותם מעמידים על האש קדרות סירי ענק להכין 50 קילו אין זה אלא מפני שעומד להיות 'רעבישע חתונה' בה ישתתפו המון חוגג... וממילא אם הקב"ה מביא הרבה 'חריין' הרי זה ראייה חזקה על הטובה הגדולה העתידה לבוא עליו בעז"ה.

ד. ובאמת מעניינא ד'יתרו חותן משה' יש ללמוד עד כמה כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, שהרי ידוע כיצד זכה יתרו להיות 'חותן המלך', וכדכתיב (לעיל ב טז-יז) 'ולכהן מדין שבע בנות ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את הרהטים

ועומק העניין, שכל התלאה שהיתה להם במצרים היתה אך ורק לטובה, כמבואר בספח"ק שכל תכלית גלות מצרים והשעבוד הקשה בעבודת פרך היתה בכדי לטהר נשמות בני ישראל ולזכך אותם ולהכשירם להיות ראויים לקבלת התורה ולמעמד הגדול בהר סיני, כיו"ב יאמר לבל מי שנמצא ב'מצרים' - כל

חד וחד ב'מצרים' דיליה, ידע שאין זה אלא בכדי לזככו ולהעלותו מדרגא לדרגא. וכמו שכתב הרמ"ק ה'משמרת איתמר' ז"ע על הפסוק האמור בפרשתן (כ א-ב) 'וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמור, אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', וז"ל, ויש לומר עוד דרומו שכל ההרפתקאות ויסורים העוברים על כל אחד

להשקות צאן אביהן, ויבואו הרועים ויגרשום, ואיתא במדרש (שמו"ר א לב), אמרו רבותינו, יתרו כומר לעבודת כוכבים היה וראה שאין בה ממש והרהר לעשות תשובה עד שלא בא משה, וקרא לבני עירו ואמר להם עד עכשיו הייתי משמש אתכם, מעתה זקן אני בחרו לכם כומר אחר וכו', עמדו ונידוהו שלא יזדקק לו אדם, ולא יעשו לו מלאכה, שלא ירעו את צאנו, ובקש מן הרועים לרעות לו את צאנו ולא קבלו, לפיכך הוציא בנותיו. 'ותבאנה ותדלנה', מלמד שהיו מקדימות לבוא מפני פחד הרועים, 'ויבואו הרועים ויגרשום', אפשר הוא כהן מדין והרועים מגרשים בנותיו, אלא ללמדך שנידוהו וגרשו בנותיו. עכ"ל המדרש. ונמצא שהגיעה השפלתו של יתרו לדיוטא התחתונה ממש. וכל הרואה עומד וצווח, רבש"ע 'זו תורה וזו שכרה'... כלומר, וכי זהו שכרו של מי שישב עד עתה 'ברומו של עולם' ועזב את הכל למען כבוד שמו יתברך, מחמת שהכיר שאך הבל יש בה בעבודה זרה ודבק באמונה הטהורה. אמנם לאחר זמן התברר כי דייקא השפלה זו היא סיבת גדולתו שזכה להיות חותן משה, שמשה הושיע אותם מיד הרועים ואמר יתרו לבנותיו שיקראו לו וכו', והרי שאם היה חסר לו בהשפלתו אפילו כחוט השערה לא היה זוכה להתרומם עד למעלה, שאילו לא היו הרועים מגרשים את בנותיו הרי לא היה משה ניגש להשקות צאנם.

וללמדנו עד כמה הקב"ה 'זקיף כפיפין', כל חד וחד בדיליה, בזמני קושי ובמצבי קושי ולחץ בממון ובבריאות, בתורה ובעבודה, בבנים ובשאר עניינים, כי מה שנראה לעינינו שהוא 'כפיפין' באמת אינו אלא 'זקיף', אין זה אלא להצמיח לו את הישועה. ואם כך הדברים אמורים בגוי, קל וחומר ביהודי שיורד מטה מטה שזו הטובה השלימה עבורו ומכאן תגיע ישועתו.

ה. מעין זה פירש ראב"ד ירושת"ו הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א (בספרו טעם ודעת), שעיקר 'הסיפור' והחידוש בדברי משה הוא מה שאמר לו 'את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצילם ה'', ש'מצאתם' הוא כמי שאומר ש'מצא' אותו המקרה ח"ו ולא כדבר המכוון, והיינו, שבשעה שהיו 'בדרך' כשהלכו דרך ים סוף לא היה ניכר עדיין תוקף ההשגחה הפרטית, שהקב"ה מכין מצעדי גבר ובכוונה סיבבם דרך ים סוף בכדי שיבוא עליהם פרעה 'אכבדה בפרעה ובכל חילו' על ידי שיטביעם בים, אלא היה נראה כאילו קרה הכל בדרך המקרה ח"ו, אכן לאחר מעשה התברר שכל זאת היתה מאת ה' בכדי להצילם מיד פרעה ולהינקם ממצרים, ואין מקרה בעולם כלל, ועל דרך זה הוא בכל צרותיו של אדם שאינם במקרה ח"ו אלא מאת עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות להביא לו פדות ורווחה מתוך הצרה, ומזה הבין יתרו היאך הקב"ה משגיח תמיד בעינא פקחא על בניו אהוביו, ועל כן נתעורר להתגייר ולהתקרב לתורה.

ו. בפרשתן (יה י), 'ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה', איתא בגמ' (סנהדרין צד.) 'תנא משום רבי פפייס, גנאי הוא למשה וששים ריבוא שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ה'', ותמה ה'כתב סופר' (ד"ה ויאמר) שהרי מפורש בתורה שמשה ובני ישראל אמרו שירה על הים, ומה בכך שלא הזכירו לשון 'ברוך' דייקא, ומה ה'גנאי' בדבר. ומבאר, כי הנה כתיב (פסוק ט) 'ויחד יתרו', ופירש רש"י בשם מדרש אגדה 'שנעשה בשרו חדודין חדודין, מיצר על איבוד מצרים', אמנם מכל מקום שמח בישועת ה' ואמר 'ברוך ה' אשר הציל אתכם', וכלשונו 'הגם שכאב לבו על מצרים, אבל הבין כי ה' לא יעשה עולה במשפט וכל דעבד לטב עביד ולכן שמח ברעה זו למצרים ושיבח ה' עליו, והיא המדה אשר הורו לנו חכמינו ז"ל כשם שמברך על הטובה כן מברך על הרעה, ואמרו לקבלינהו בשמחה, וכן עשה יתרו אחר שסיפר לו משה - ויחד יתרו שנעשה בשרו חדודים, מ"מ התחזק ואמר ברוך ה' אשר הציל אתכם, ולא מצינו כזה בישראל עד עתה שנתנו שבח והודיה על הרעה, אלא על הטובה שהשיב להם ה' ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף, אבל על השעבוד במצרים ועל שאר הצרות לא ברכו, והן הן דברי חז"ל גנאי היה לישראל שלא אמרו ברוך היינו באופן שאמר יתרו, ונכון'.

באר הפרשה - פרשת יהו

הוצאתיך מארץ מצרים וזוכה להבין ולהשיג את זאת בלבו ידיעה ברורה ואמונה שלימה. עכ"ל.

ויעמדו מרחוק - גדרים וסייגים להרחיק את האדם מן העבירה בפרשתן (כ טו), 'וירא העם וינעו וינעו ויעמדו מרחוק', ופירש הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע (מנורת הוהב) בזה"ל, על ידי שהיה להם אימה מהבורא חששו שלא יעברו חס ושלוש על שום נדנוד עבירה של תורה, ויעמדו מרחוק - גלל בן עמדו עצמן בהרחקה לתורה דהיינו גדרים וסייגים לתורה וכו'.

מישראל אינם אלא כדי שיתגלם לו בהשגה גמורה לשמוע דברי אלוקים חיים שיאמר לו אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וכו', והוא שאמר הכתוב 'וידבר אלוקים את כל הדברים האלה' הרומו לגבורות ולדינים (וכנודע ש'דיבור' עניינו דיבור קשה, וכל זה) כדי לאמור אנכי וכו', וכמו שעל ידי יציאת מצרים הכללי נתגלה שם אלוקים חיים לומר לכל ישראל אנכי וגו' בן הוא היציאת מצרים הפרטי של כל אחד ואחד מישראל כשיצא ונשע מבחי' מיצ"ר י"ם והרפתקאות שלו נתגלה עליו האלוקות ולאמר לו ביהוד אנכי ה' אלוקיך אשר

ז. יסוד גדול אמר ת"ח 'ראש כולל' בעיה"ק ירושלים ת"ו, כשהוא מביא לזה הוכחה ודוגמא נפלאה מחיי היום-היום, שני ידידים נערכו למסע (טיול) ביחד, ונדברו ביניהם שעליהם לקום משינתם בשעה 5.00 לפנות בוקר, בכדי להספיק את כל אשר הם רוצים להספיק במסע הארוך, והנה 'למעשה' ראובן קם בשעה הנקובה, ואילו שמעון המשיך בתרדמתו העמוקה... ולכשנתבונן בדבר מדוע באמת שמעון איננו... וכי לא רצה לצאת לטיול... אלא שבתוך לבבו ובעומק הכרתו הפנימית עשה לעצמו 'חשבון' שגם אם יקום מאוחר לא יקרה כלום... כי או יצאו בשעה מאוחרת, או באופן ה'גרוע' ביותר לא יחרב העולם אם לא יסע לטיול... נמצינו למדים שהכל תלוי בעומק ההחלטה והקבלה, אם יודע שמוכרח הוא לקום ואין כאן שתי ברירות - בוודאי ש'יתנתק' מהמיטה בזמן... אך אם בעמקי לבבו עדיין פוסח הוא על שני הסעיפים... אכן יקשה עליו לעמוד במילתו...

ובזה ביאר עומק דברי רש"י הנודעים בפרשתן (יט ה) 'ועתה, אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות' [שרגילים להבין דברי רש"י שכוונתו שכל ההתחלות קשות היינו בקיום ה'קבלה' בפועל, שתחילתו קשה ולבסוף יערב לכם לאחר זמן, אך על פי האמור יש לומר] שכל התחלות קשות הכוונה היא להתחלה בשעת קבלת הקבלה... כי אם תהיה הקבלה מוחלטת מתוך הידיעה הברורה שמוכרח הוא לעמוד בה הרי מכאן ואילך יערב לכם, וכבר יהא נקל לאדם לקיים זאת למעשה... וזהו הדרך הישרה שיוכל האדם לעמוד בקבלותיו, מתוך שיעמיק בעצמו נחיצותה ועד כמה מוכרח הוא לשמור ולעשות ולקיים אותו גדר וקבלה טובה.

והנוגע לדידן כגון לענין הקימה לזמן קריאת שמע, כיצד ראינו יראי שמים הקמים לזמן קריאת שמע אף אם לא עבר מזמן שכיבתם יותר משעה או שעתיים, אלא כי טבוע בדמם ענין זה - א"א להפסיד זמן קריאת"ש בעד כל הון דעלמא, מילא יקומו לקריאת שמע, וכן הוא בכל דבר, אם בעת הקבלה תדע מה זה 'תורה', תפילה קדושה וכו', ממילא יקל עליך לקיים הקבלה כדת וכנכון.

ויתבאר במעשה באחד שהיה הולך ל'שיעורים' אצל מומחה לדיאטה בעבור שחשב כי נחוץ לו להוריד מעודף משקלו, בשיעורים אלו היה שומע הדרכות למיניהם - מה יאכל ואיך יאכל, כמה יאכל ומתי יאכל. יהודי זה 'גבאי' היה בבית מדרש גדול בעירו, מנהג היה בבית מדרשו לערוך קידושא רבה ביום חג השבועות במאכלי חלב שכל אחד מהמתפללים היה מביא מביתו בערב יו"ט, ומתפקידו כגבאי, היה מסדרם בפרידז'עדער שיהא דבר דבור על אופניו, כל מזונות בכבוד הראוי לו, ובמקומו הראוי לו.

בתוך כדי עבודתו ובהריחו את כל ה... נזכר הגבאי שלמעשה זה כמה שעות לא בא דבר מאכל לפיו וכו' וכו', וכבר נטל הסכין לכבד את עצמו ב'חתיכה בראויה להתכבד' כראוי לגבאי 'נכבד' כמוהו, אבל מיד נזכר מ'ראש ישיבתו לדיאטה' ומשיעורים הכלליים ששמע ממנו, אבל מצד שני הרי רעבונו גובר עליו, תוך כדי כך נטל הטעל' (טל) לידו ודיבר עם 'ראש הישיבה' כדת מה לעשות בסוגיא הסבוכה שנקרתה לפניו, החל ראש הישיבה לעוררו בטוב טעם ודעת, כי עליו להזהר שלא לבייש את רבותיו, ויזכור כל אשר למד בשיעורים הנודעים, ואף גם זאת עליו לידע שכל המחלל... בסתר נפרעין ממנו בגלוי - כי הכל יכירו וידעו עליו שלא עמד בנסיון.

אחר זמן כשב"ה הצליח הלה להוריד מעל עצמו משקל גדול של עשרה קילו, שבחו ראש הישיבה בפני שאר התלמידים, ואף הוסיף לשבח את התלמיד כי בבוא נסיון לידו באותו 'ערב שבועות' קשה, הלך אצל חכם (הכוונה על עצמו) וביקש רחמים על עצמו, ושמע לקול הדרכתו והצליח לעמוד בנסיון. נענה התלמיד ואמר, הרי אלו דברי

באר הפרשה - פרשת יהו

שזה שמירה גדולה^ט שלא יפגעו חם ושלוש בשום וידוע מה שאמרו צדיקי הדורות (פנים יפות ד"ה ומה, גבורות ארי בסוף הספר בליקוטים נחמדים, יש מביאים בן נרנוד האורייתא).

שטות, וכי יש בכל 'שיחות' הללו איזה מקום לעצור אדם בעד תאוותו, כח זה ניתן לנו רק בתורתנו הקדושה, ברם, אף אחר ששמע את כל 'שיחת המוסר' עדיין לא נרגעה רוחו, בלית ברירה נטל לעצמו חתיכת בשר (נקניק) קטנה, ובזה תמה ונשלמה כל המערכה. וברגע שטעמתי טעימת מה מהבשר מיד שקטה רוחי, ושכחתי מכל רעבוני... ולמעשה, בן צריך לראות כל 'קבלה' אשר אנו מקבלים על עצמנו, שתדמה בעינינו כאותה 'חתיכת בשר' קטנה זו, שהעמידתו כעומד בפני כותל עבה שאין בידו להזיזו בשום פנים ואופן.

ח. וכך פירש הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע בלשון הכתוב (כ יז) 'ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו', שצריך שיהיה לאדם יראת שמים על פניו ממה שהוא 'בלתי תחטאו', ר"ל דברי הרשות שאינם חטא...

ט. איתא במדרש (במדב"ר יט ב) אמרו לו לנחש מפני מה אתה מצוי בין הגדרות, אמר להם מפני שפרצתי גדרו של עולם. וביאור כוונתו, שאלו לנחש, רואים אנו שהנך משקיע כל כוחך לפתות את בני העולם שיפרצו את גדריהם וסייגיהם - שמא תוכל לומר לנו מה רווח יש לך בזה כל כך... ויען הנחש ויאמר, כי משם הדרך קצרה לכלותו לגמרי, וכמו שעלתה בידי לפתות את חוה שתפרוץ 'גדר וסייג' שעשתה לעצמה - שלא לגעת בעץ הדעת (שהקב"ה אמר לאדם 'אל תאכלו מעץ הדעת' והיא הוסיפה לגדור שלא לגעת בעץ) ומכיוון שנגעה בו נפתחה דרכה והגיעה לעבור על הציווי עצמו...

פעם נשאל הגה"ק הגרי"ז מבריסק זצוק"ל, מדוע מחמיר הרב בכל דבר וענין, ותמיד הוא מוסיף חומרות וגדרים להתרחק ביותר מדבר איסור, ילמדנו רבינו מה טעם לריבוי חומרות הללו. ענה הגרי"ז ושאל את שואלו, הנה נא מגדל גבוה רם ונישא בגובה מאה קומות, וגגו רחב ידיים בלא כל מעקה וגדר בשפת הגג, האם תסכים לשכב ולישן הלילה על גגו, הרחק משפתו... ענהו היהודי - לא, לא, כי חושש אנכי על חיי... שמא אפול מתוך שינתי עדי ארץ, שאלו הגרי"ז מדוע תחשוש, מתי נפלת ממיטתך בפעם האחרונה, וכ"ש בגג זה שרחב ידיים הוא ונמצאת שוכב רחוק כמה וכמה אמות משפת הגג. אך היהודי בשלו עמד שעדיין חושש הוא ולא יסכים אף תמורת הון רב לישון על ראש הגג. אמר לו הגרי"ז, אם על הגוף הגשמי תחשוש שמא תפול חלילה בהעדר מעקה בשפת הגג, על אחת כמה וכמה, בדבר רוחני שהנשמה תלויה בו, כמה צריכים להתקין גדרים ומעקות וכל המרבה הרי זה משובה, כי גדול הוא החשש פן יפול הנופל ממנו.

אף אנו נאמר, אם הגרי"ז דיבר על דברים שאין בני אדם ממהרים להיכשל בהם ועל עבירות הקלות, מה נעני אבתריה, כשהמדובר מענייני קדשים אלה, שאינם דומים אלא למגדל גבוה מיליון קומות וגגו צר מלהכיל את גופו של אדם ואף מעקה אין, שכמעט ולא שייך שהשוכב עליו לא ימצא את עצמו למטה בריסוק איברים, כאשר ראינו ושמענו מעשים בכל יום ל"ע, על אנשים יראי שמים שנגעו בכלי משחית הלזה, ולא עבר זמן ארוך, וכבר ראינו נשמתם שרופה וחרוכה בתוך גוף קיים...

ואותם המורים היתר לעצמם שניתן למצוא בו תועלת לדברים שבקדושה, הרי הם נדמים לאותו מעשה שהיה בעשיר שזה דרכו כסל למו לענג עצמו בכל מיני תענוגות בלא שהכניס עניים לביתו, והנה אירע שהתקלקלו הדגים שבישלו בביתו ויבאשו ותעל צחנתם השמימה, ויאמר אותו עשיר למשרתיו עושי רצונו שממש עוון פלילי הוא להשליך הדגים לפח האשפה... ובכדי שלא לעבור על 'בל תשחית' מן הראוי להעניקו במתנה לאחד העניים למען ישביע רעבונו. ואכן מלאו אחר דבריו ונתנו לעני שבגודל רעבונו לא שת ליבו לסרחון הדגים ואכלם, ובעקבות כך נתקלקלו מעיו עד שהגיע לשערי מות. כשמוע בן העשיר מיהר לבקרו ולראות בשלומו שהלא 'ידידו' הוא ומלחמו אכל. כעבור כמה ימים מת העני במחלתו, ויצא העשיר ללוותו בדרכו האחרונה, ואף פנה לבית האבלים לנחם אותם באבלם על מות אביהם. או אז התפאר העשיר במעשיו 'הנאצלים', ואמר לבני ביתו, הנה ראו נא כי צדק היה בדברי שלא להשליך את הדגים לאשפה, כי על ידם זכיתי לקיים ארבע מצוות, צדקה והכנסת אורחים, ביקור חולים, הלווית המת וניחום אבלים. וכמה שוטה ורשע הוא, אשר תחת שיכה על חטא על מעשיו הנלוזים הרי הוא מתפאר בעצמו כי טוב הוא. ואף אנן נענה ונאמר לאותם המצטדקים ב'הוראת היתר' ואומרים כי ניתן להתפלל באותו כלי משוקץ ולומר תהילים, ואפילו אומרים בו את סדר ה'סליחות'... ובמקום להשליך נבלה סרוחה זו לאשפה ולקיים מצות ובערת הרע מקרבך, אזי שלום על נפשם שצדיקים גמורים הם המקיימים מצוות רבות 'בדגים' מקולקלים וסרוחים. י. בא וראה דברים נפלאים שכתב בספה"ק 'יסוד יוסף' (פרק סג) על גודל השמירה העליונה והסייעתא דשמיא למי שעושה גדרים וסייגים להתרחק מן הר, וז"ל, ואשרי למי שעושה גדרים לעצמו בדברי יראה בעבודת בוראו ית,

באר הפרשה - פרשת יתרו

טוב מז) כי אין כל כך רבותא להכריז 'נעשה ונשמע' בשעה שהם שרויים במצב הארה (אורות) זכים ומצוחצחים אחר מ"ט ימי הספירה שהכינו עצמם לקראת קב"ה, ומכיוון שידע הקב"ה שלא לעולם יישארו במצב טוב ויבואו ימי החשיכה, על כן כפה הר כגינית שיקבלו על עצמם עול תורה על כל אופן ומצב - אף כשהם צריכים לבנות עצמם לכך, והיא היא עיקר קבלת התורה.

בעי"ז ביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע שכשעמדו בהר סיני פסקה זוהמתן ובטל מהם יצר הרע, ובמצב כזה שוב אין חפץ להקב"ה בעבודתם, שהרי כבר יש לו בשמים ממעל רבי רבבות מלאכים שרפים ואופנים שאין בהם יצר הרע, ואינו נצרך גם לברואי מטה אם אין בהם יצר הרע, ע"כ כפה עליהם הר הוא היצר הנדמה ל'הר' (סוכה נב.), כלומר שהחזיר להם את היצר הרע כבראשונה, וזוה חזרה מעלתם למקומה, כי מעתה יש להם במי זכמה להילחם.

בשם הגר"א, עירין קדישין) על האמור בפרשתן (יט כג) 'הגבל את ההר וקדשתו', כי אי אפשר להיות 'קדוש' בלתי עשיית גדרים וסייגים, וזהו שאמר הכתוב הגבל את ההר - פירוש עשה גדר מסביבות ההר ויקרא שמך קדוש, ע"י האותיות שסביב לתיבת 'הר', כי הקודמים לאות ה' ור' הם ד' וק', ולאחר אות ה' ור' הם ו' וש' - ויחדיו הם עולים לתיבת 'קדוש', והיינו כי רק על ידי 'הגבלות' ניתן להתקדש בקדושה של מעלה".

המה יעלו בהר - גודל הנחת רוח מעבודה הבאה בקושי וביגיעה

בפרשתן (יט יז), 'ויתייצבו בתחתית ההר', ובגמרא (שבת פה.) 'דרש רבי אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגינית' וכו', והק' התוס' (ד"ה כפה) שהרי כבר הקדימו נעשה לנשמע ומרצון קיבלוה, מדוע הוצרכו שוב לכפות עליהם (ועיי"ש מה שתירצו)². וביאר מרן הבעש"ט הק' (כתר שם

כי הסייגים והגדרים הם נעשין מלאכים מגינים ללוות נשמת האדם בצאתו מהעולם הזה לאחר פטירתו שלא יתקרב סט"א, וכשרואה קוב"ה שהאדם חושב ומתכוון לעצמו איך להמציא גדרים וסייגים לאיזה מכשול שהוא רגיל בו ונאנח בשברון לב להיותו יכול לקיים את הגדר והסייג - נחת רוח גדול עושה זה האדם להבורא ית', והוא חשוב לפני הקב"ה יותר מכל הקרבנות שבעולם, ופותח השיי"ת פתחים וחלונות של ממונים ע"ז להפריד ולהתיש כח הסט"א שלא תתגבר על זה האדם להביאו לידי מכשול זה במה שהיה עד כה, ובודאי יצליח וינצל שוב ממכשול זה באופן שגם הוא יתגבר להרחיק וכו'.

יא. בפרשתן (יח ג-ד) 'אשר שם האחד גרשום כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, ושם האחד אליעזר כי אלוקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה', מקשה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ח עה"ת) למה קרא בנו בכורו בשם 'גרשום', הלא היה לו להקדים לקרוא שם הראשון אליעזר לזכר הנס שניצל מחרב פרעה, ותירץ שרצה משה רבינו לחזק אצלו הידיעה וההרגש שהוא נמצא בין גויים עובדי ע"ז ואינו מתחבר אתם כלל וכלל, וכדי להזכיר זאת אצלו תמיד קרא בנו הראשון בשם 'גרשום' שידע כל הזמן שאינו אלא גר בארץ נכריה, ואין לו שום שייכות והתחברות לאותה ארץ ואנשיה (והדברים נוראים למתבונן, שהרי מדובר כאן במשה רבינו, ואף הוא צריך להזכיר לעצמו בכל עת שלא להימשך אחרי אנשי הארץ, ומה נענה אנן...).

יב. חיזוק עצום למדנו ממה שתירץ הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בזה"ל, שהרצון (של הקב"ה) היה שגם מה שילמד האדם בכפיה ובהכרח שלא בתשוקה כל כך יחשב ג"כ תורה, ועל כן היה נתינת התורה בזה האופן. עכ"ל.

יג. בפרשתן (יט ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר', וברש"י, כל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח'. מתאמרא בשם הרה"ק מקאצק זי"ע 'כל מקום שאתה מוצא נגד' - שעומדים לנגדך מפריעים המונעים אותך מעבודת ה', הרי"ז סימן מובהק ש'פנים למזרח', כלומר שהנך הולך בדרך הישר והטוב.

בדרך צחות אמרו, שאם נראה איש מכה את רעהו הרי זה סימן מובהק שעדיין המוכה חי, שאם כבר הייתה פורחת נשמתו ממנו היה זה המכה חדל מלהכותו, כיו"ב ממש, כל זמן שהיצר הרע נלחם ומתגבר על האדם אין לך הוכחה גדולה מזו שהוא 'חי', ויש לו ליצר 'רווחים' מההתגרות בו...

פעם נסע הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע ברכבת, ומקומו היה בקרון הרגיל, ממקומו ראה הרבי שבקרון הראשון (המיועד עבור העשירים וכדו') יש המולה גדולה סביב אחד הנוסעים שאינו שומר תורה ומצוות. שלח הרה"ק לברר מי הוא זה ואיזה הוא, משנענה כי אותו אחד הסתופף בעבר בצילו ביקש שיביאווה אליו, מפני הכבוד ניגש העשיר אל הרבי, שאלו הרבי בכמה נאמד כל רכושך, ענהו הלה, רבי, וכי למאי נפקא מינה, ממילא לא אנדב לכם כלום,

בלשון בני אדם, ואינם מתפעלים מבני אדם המדברים בלשונם, כי אין בזה שום חידוש להתפעל ממנו, כך על דרך זה אין להקב"ה נחת רוח ממעשה העליונים כיון שאין במעשיהם שום חידוש שהרי אין בהם יצר הרע, לעומת זאת עבודת הבריות בעולם הזה מעוררת נחת רוח יתירה לפניו ית', כיון שיצר סוכן בנו ואנו מתגברים עליו, ועפ"ז מבאר בזה"ל, ומחמת זה נקרא מעשינו ותורתנו כסא לפניו, כמו שיש לאדם נחת רוח מכסא לנח עליו, בן יש לו נחת רוח ממעשינו, וזאת רמזו חז"ל שבקשו מלאכי השרת לדחפו, ואמר לו הקב"ה אחוז בכסא, ר"ל שתהיה מראה להם שמעשיהם אף אם יעשו כתיקון כל המצוות אין נחשבין לכסא ואין לו נחת רוח בכך, מחמת שאין יצה"ר בכס, מה שאין בן בנו אף שאנו למטה מקבל הקב"ה תענוג ממעשינו. עכ"ל"י.

באופן נורא ביאר הרה"ק ה'תפארת עוויאל' זי"ע הא דאיתא בגמ' (שבת פח:): 'בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם וכו', אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה, אמר לפניו רבש"ע מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה' וכו', ולכאורה יש לתמוה וכי 'כסא הכבוד' הוא דבר גשמי ח"ו שניתן לאחוז בו...

אלא, כי 'ענין הכסא הוא דוגמא לאדם שהוא עייף ויגע ומבקש מנוח לכף רגליו ומתיישב על הכסא', והנה כשם שהכל רצים לשמוע עוף המדבר

וחזר הדבר ונשנה, עד שנעתר העשיר, ואמר הוני נאמד בשני מיליון דינרי זהב, אמר לו הרבי, שמע נא, הרי הכרתך היטב בשנות בחרותך בהיותך תלמיד בישיבתנו הקדושה, וכבר אז לא שוותה 'יהדותך' אפילו כקליפת השום, ואפילו א שמעק טאביק (קמחוץ זעיר של טבק) לא הייתי משלם על זה. עתה עומד אני ומשתומם להתוודע ולהגלות, שכל מעט דמעט של תורה ומצוות שווה כל כך, עד שהיצר הרע הבין, ששווה להשקיע שני מיליון דינרי זהב לבטלך אפילו ממעט האידישקייט שהיה לך. מעתה אם היצר הרע מבין כמה שווה כל משהו בעבודתו ית"ש, קל וחומר שעלינו לדעת איזה ערך וחשיבות יש לכל התגברות על היצר.

יד. שמע נא ליסוד גדול וחזק, בדרך משל ומעשה לאיש שעבר ל"ע תאונת דרכים (עקסידענט) קשה ומרה, ונעשה בקרבו 'ריסוק אברים' ה"י, נכנס לביה"ח כשהוא מחוסר הכרה, כעבור כמה שבועות נהפכה העיר מרוב שמחה למשמע בשורה טובה, הנה התעורר האיש וחזר להכרתו, וכידוע כדי שיחזור האיש לבריאותו השלימה ולבריות גופא עליו לערוך פיזיותרפיה, ואכן נקבע לו זמן, ביום הראשון לבוא המטפל (פיזיותרפיסט) ראה שצריך להרגיל את גופו שיוכל להזיז אבריו - ידיו ורגליו, על כן נתן לו כוס פלסטיק קלה (ח"פ דק כנייר) ופקד עליו להגביה הכוס, בחוסר כח הגביה האיש את הכוס במשהו מן המשהו, ולא הצליח יותר, וכך בכל שבוע ושבוע... עד שראה המטפל, כי אין כל תכלית בדבר... על כן בשבוע הבא הגיע בעוז ותעצומות, ופקד על האיש, היום עליך להגביה את הכוס לגובה חצי מטר, ובאם לאו לא תקבל את ארוחת הצהרים למיטתך... ניסה האיש ו... לא הצליח יותר מ2 ס"מ, עד שנמאס לו והתייאש מעצמו, אך המטפל בשלו, אם לא תגביה חצי מטר לא תקבל את המנה הראויה לך (ביודעו שממילא אין לחולה כח לקחת את האוכל בכוחות עצמו)...

בכה האיש לפניו ואמר, מה תרצה ממני, מדוע הינך יורד לחיי, הנה ראה נא כי מחוץ לבנין יש מנוף (קרע"ו) גבוה רם ונישא המגביה במחי יד בניינים שלימים, יש לי קשרים ואסדר לך במהרה שהוא יגביה עבורך את הכוס המסכנה הלזו... אמר לו המטפל, אוי וויי, לא הבנת אפילו את תחילת הדבר, בכדי להגביה כוס קלה כזו אין כל צורך למנוף, אין כוונתי אלא לטובתך ולהנאתך, שכוחותיך יחזרו אליך, שתרגיל את שרירי הגוף לשוב לתפקידם כמקדמת דנא...

אף לדידן, אתה בן אדם 'בא בטענה', מה רוצים ממני, ומה רוצים מחיי... אין לי כח לתורה ולתפילה, ולא ל'נסיונות' העוברים עלי, איני מרגיש בזה כל טעם, אין לי כח לכל זה... רבש"ע יש לך מספיק צדיקים וקדושים שהם עושים עבורך את ה'עבודה', קח נא אותה מהם ואותי תניח לנפשי, אומרים לו, וכי נצרך אנכי ל'עבודה' הרי אני דורש ומבקש את לבך, הכל לטובתך, כל הקשיים, כל הנסיונות אינם אלא לטובת עצמך, שתוסיף תת כח לנשמתך הכמהה וצמאה שתתקרב אל ה' ותתעדן מנועם זיו השכינה.

ועתה אם שמוע תשמעו - להתחדש בקבלת התורה

בפרשתן (יט ה), 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים', וכתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (ד"ה בחודש) בזה"ל, איתא במדרש (בר"ר כא ו) 'אין ועתה אלא תשובה' עיי"ש, וי"ל בנידון דידן, שהקב"ה רמוז להמתקרבם אליו, שאל יתייאשו^{טו} ואל ייראו מגשת אליו" עבור עוונותיהם שעשו מקודם"י, כי העיקר עב"פ להתקרב מהיום"ש והלאה^כ ושלא לחטוא עוד^{כא}, ולזה ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וזה מצות תשובה, והוא חסדו הגדול שרוצה לקרב השבים ושלא לזכור להם מעשיהם הראשונים, עב"ל (ועיי"ש ביאור המשך הכתוב)^{כב}.

מעין הדברים פירש הרה"ק מליסקא זי"ע (אך פרי תבואה משפטים ד"ה אח"ל), כי ידוע שיותר יגדל ויהיה חשוב ה'כבוד' שמקבל האדם ממי שאינו קרוב אליו מאשר הכבוד שמקבל מאת רעהו הקרוב אליו בנפשו, וכך על דרך זה, אינו דומה ה'כבוד' שיש לו כביכול להקדוש ב"ה כאשר קרוצי חומר ה'רחוקים' ממנו עושים רצונו, לכבוד והנחת רוח שיש לו בשעה שמלאכי השרת עושים דברו כי המה 'קרובים' אליו, ומה ערך יש לכבוד בזה. וזהו שאמר השי"ת למשה רבינו אחוז בכסא כבודי - כי הקב"ה נתן את התורה דייקא ל'דרי מטה' שע"ז יתגדל ויתקדש שמו הגדול הרבה יותר מאשר אם היו המלאכים מקבלים את התורה^{טו}.

טו. הוסיף הרה"ק מליסקא זי"ע לבאר על פי זה מה שמצינו במשה רבינו שהיה 'עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה', והקושיא נודעת, וכי לא ידע משה רבינו שרק איתו דיבר ה' פנים אל פנים... אלא שראה משה שהקב"ה בחר לתת את התורה למי שהוא 'בשר ודם', כי עיי"ז יגדל כבודו ית' ביתר שאת וביתר עוז, ומכך הבין שהשי"ת בוחר בשפלים יותר, על כן אמר לעצמו שהטעם שהקב"ה בחר בו אינו לגודל מעלתו אלא דייקא מפני שהוא השפל מכל האדם...

טז. כה אמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בפסוק בפרשתן (יט ה) 'והייתם לי סגולה' כי צורת ה'סגול' הוא שלוש נקודות, שתיים למעלה ואחת למטה באמצע, ולכל צד שתהפכנו ותסובכנו נשאר בצורתו הראשונה כדמות 'סגול' ושמנו עליו, ועל כך נאמר והייתם לי סגולה, שיהודי נדמה לסגול, שבכל מצב שלא יהיה הרי הוא נשאר 'יהודי', ומה מקום לייאוש ח"ו...

בסדר הדורות (ה' אלפים רס"ט) מביא דבר נורא שאלמלא כתוב לא היה אפשר לאומרו, שרבינו יצחק אברבנאל שהיה מגדולי הראשונים וחיבר י"ג ספרים, כתב על עצמו בזה הלשון 'וכל החיבורים האלה עשיתי אחר שיצאתי מארץ מולדתי, כי קודם זה הייתי טרוד בחצרות המלכים ולא היה לי פנאי לעיין ולא ידעתי ספר, וכלותי בהבל ימי ושנותי בבהלה לעשות עושר וכבוד, וכן אבד עושר ההוא בענין רע, ואחרי היותי נע ונד בארץ וחסרתי הממון, אז דרשתי ספר ה' ואז אמרתי חסורי מחסרה והכי קתני' עכ"ל.

והרי שאפילו שבתחילת ימי חייו היה טרוד בפרנסה וכו' מ"מ לא התייאש עצמו לומר הרי כבר אבדתי, אבדו ימי ושנותי בבהלה, ואיזה עתיד יש לי וממילא כבר לא אזכה עוד לתורה, אלא חיזק עצמו והתחיל ללמוד ולבסוף נעשה לגדולי הראשונים. ללמדנו כי כל אחד יכול להתחיל מעתה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ומאי דהוה הוה ומכאן ואילך יוכל לזכות לכתרה של תורה.

יז. איתא ב'שפתי צדיק', שמכלל ביאת יתרו וממה שהקב"ה ציוה למשה לקרבו, מכל זה ילמוד איש ישראל הירוד שבירודים בל יתייאש ח"ו, כמו שעל ידי שנדב יתרו לעבודתו ית"ש והוצרך לקירוב, צוה השי"ת בפירוש למרע"ה לקרבו, כן כל הבא לטהר התוה"ק מקרבתו בכל עוז.

יח. איתא בגמ' (שבת פו:) כי ביום הראשון שבאו בו בני ישראל להר סיני לא אמר להם הקב"ה ולא מידי 'מפני חולשא דאורחא'. ידועה הקושיא, וכי איזו חולשה היה להם על ידי הדרך, והלא היו מוקפים בעננים שיישרו כל הדרכים העקומות והעקלקלות וסלקו כל מכשול בדרך, אלא בעל כרחך שהכוונה לאותם ה'נחשלים' שהיה הענן פולטם מחמת חטאם, שלהם היה קשה הדרך, ורק מחמתם לא דיבר הקב"ה עם משה באותו היום, ונתעכבה נתינת התורה לישראל ביום אחד, ומכאן אתה למד, עד כמה אין הקב"ה 'מוותר' אפילו על אחד מישראל, ו'כולם אהובים' כולם בני חביבים לפניו, ו'כדאי' לו להמתין עוד יום אחד מלתת את התורה בכדי שגם הם יוכלו לקבל אותה בנחת...

יט. כתיב (יט ב), 'ויסעו מרפידיים ויבאו מדבר סיני', וכתב רש"י 'למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידיים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידיים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן

ד"ה וישמע) בדברי רש"י בריש הפרשה 'מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק', דכלל זה נקוט בידך, כל מי שבידו ליפול עמוק עמוק יש בידו גם כח להעפיל מעלה מעלה, ומהאי טעמא גדולים ישראל ממלאכי השרת (סנהדרין צג.), כי מצד החומר שבהם הם מסוכנים ליפול ח"ו מטה מטה, ממילא יש גם כן בידם להתעלות ללא שיעור וגבול [משא"כ המלאכים אין להם יצר רע (שבת פט.) ואין שייך בהם 'נפילה', א"כ אף 'עליה' אין בהם ולכן הם קרויים 'עומדים']. והנה יתרו שראה את גדולתם של ישראל שעלו והתעלו ללא קץ ב'קריעת ים סוף' ואף ראה את נפילתם לאחמ"כ ב'מלחמת עמלק' - אשר קרך בדרך (לשון

ומביא עוד בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לפרש אומרו (פסוק ד) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', כי ה'נשר' נקרא בשם זה הואיל ומשיר נוצותיו הישנים ומתחדש בנוצות חדשים, וכמו שנאמר (תהילים קג ה) 'תתחדש כנשר נעורכי', ופירש רש"י, 'כנשר הזה שמחדש כנפיו ונוצה משנה לשנה, ויש מדרש אגדה על מין נשר שבשמוזקין חוזר לנערותו, ועל כך אמר הכתוב ואשא אתכם על כנפי נשרים - שהקב"ה נתן וטבע בעצמות נפשות ישראל את הכח להתחדש תמיד כמו 'נשר'. וידע שכל 'נפילה' אינה אלא לצורך עלייה, כי אם יתחזק מכאן ואילך אזי יתעלה הרבה יותר מכמות שהיה. וכך ביאר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בפרשתן

למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידיים בתשובה, ושמעתי מחכם אחד שליט"א כי בא הכתוב ללמדנו ארחות חיים, שהנה מדרך היצר הרע להסית את האדם, היום כבר נפלת תתחיל מחר, בשבוע הבא, בזמן הבא וכיו"ב, ועי"ז מפילו לגמרי, וכפי שמצוי בין הבריות, לזה אמרו שגם נסיעתם מרפידיים היתה בתשובה, ולא המתינו עד שיבואו 'למקום' אחר להתחיל בתשובה...

כ. ואין הקב"ה מבקש מהאדם אלא לפי כוחותיו, ואם יעשה כן הקב"ה ישלים לו את השאר. כך ביארו צדיקים (רמתיים צופים) בדברי רש"י דלעיל 'מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק', וביארו, שהכוונה, איזו שמועה שמע יתרו שממנה הבין והרגיש שיש בכוחו להיות מבני ישראל, ושיוכל לעמוד בקיום כל התורה כולה ומצוותיה, אלא ששמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, שאין חפץ הקב"ה בנצחון על היצר אלא כל רצונו הוא המלחמה בו, וכל יסוד היהדות הוא המלחמה התמידית עם היצר הרע, על כן אמר, אם זה עיקר התורה כולה, אף אני אוכל עמוד להיות נמנה כחלק מבני ישראל, להילחם עם יצרי, שאף אם אין בי כח לנצחו, מכל מקום יש בידי ה'ברירה' לעמוד בקשרי המלחמה.

כיו"ב מבארים בפסוק בפרשתן (כ ג) 'ולא תעלה במעלות על מזבחי', כי בעלות אדם במדרגות הסולם כל עלייה ועלייה ניכרת היא, שמקודם עמד במדרגה נמוכה יותר ועכשיו עלה ונתעלה, לעומתו העולה ב'כבש' כמעט שלא ניכר הבדל בין פסיעה לפסיעה, ואמר הקב"ה לישראל 'אל תעלו במעלות למזבחי' איני מבקש מכם עליות גדולות, אלא 'עלו בכבש', כי כל 'פסיעה' שאדם עושה עבור הקב"ה יש לזה חשיבות רבה אצל אבינו שבשמים. וממילא אל יתייאר לומר אין בכוחי לעשות הרבה, כי אין הקב"ה מבקש ממך אלא לפי כוחך ומצבך, ואם בידך לעשות רק פסיעה קטנה - זו היא חובתך עתה, ואם כה תעשה הרי ישמח ה' במעשיו.

כא. בחור אחד נכנס אל הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע וביכה את מצבו במר נפשו על כי עשה כזאת וכזאת, ועתה איככה יוכל לשוב לעבודת ה', פתח ה'שר שלום' דבריו כי איתא ברש"י (יט א) לפרש מה שנאמר 'ביום הזה באו מדבר סיני - שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו', והיינו שזאת היא ההקדמה וההכנה לקבלת התורה, שלא יחשוב על מעשיו של אתמול... אלא ידמה בעצמו כאילו רק ביום זה ניתנה התורה, וממילא כל מעשיו הרעים היו קודם נתינת התורה, ומעתה יקבל על עצמו את התורה מחדש.

כב. הנה כתיב בפרשתן 'ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל, ומדייק בספר 'יגל יעקב' (מישקאלץ) שלכאורה ג' תיבות הללו 'על אודות ישראל' הם מיותרים, ועוד קשה, מדוע כאן כתיב 'אשר עשה הוי"ה' ואלו בריש הפרשה כתיב 'אשר עשה אלקים'. ומבאר דהנה מצינו בכל המכות, שתיכף כאשר נכנע פרעה קצת וביקש להסיר המכה, שמעו לו אע"ג שעדיין לא שב בלב שלם, וזה היה מחסדו הגדול של הקב"ה, וזה היה תמוה בעיני יתרו, ולכך אמר לו משה רבינו אשר זה היה כדי שיקחו ישראל מוסר למו, שאפילו כשכבר הרבה לפשוע, מ"מ יקבלם הקב"ה בתשובה, בק"ו מפרעה ומצריים, וזהו 'על אודות ישראל' וכן 'אשר עשה הוי"ה' דוקא שזהו מחסדו הגדול.

באר הפרשה - פרשת יהו

טומאה כפי' רש"י שם) ויוזב בך כל הנחשלים אחריו (דברים כה יח), הבין שעתה אמורים בני ישראל לעלות ולהתעלות שוב ללא שיעור, על כן מיהר לבוא להסתופף בצל השכינה ובתוך עם קדוש ולקבל התורה².

על כן בוך ה' את יום השבת ויקדשוהו - ברכת וקדושת השבת בפרשתן (כ ח-יא), 'זכור את יום השבת לקדשו'³, ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך⁴, ויום השביעי שבת לה' אלוך וגו', כי ששת ימים

כג. ביותר היה אומר הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות ד"ה ומשה), כי אמרה תורה (כ יז) 'ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים', תיבת 'ערפל' נוטריקון 'אראפ-פאל' היינו נפילה ומעידה, והכוונה, שאף בעת הנפילה והירידה על האדם לדעת ולהבין אשר שם האלוקים, כי אדרבה 'שם' הוא האלוקים, כי מתוך נפילתו אפשר לו להתעלות יותר ויותר. הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע היה עוסק יומם ולילה בפדיון שבויים להציל אחינו בני ישראל מיד ה'פריצים' שהיו משליכים את ה'מושקעס' (היהודים שהיו שוכרים מהם את בתי במזיגה), פעם אחת התברר לו לאחר שפדה את השבוי, שה'שבוי' שפדה אינו צדיק אלא גנב הוא שנתפס בגנבתו, והצטער הרמ"ל על הזמן והכוחות שכלה עד שהצליח לפדותו כי לא ידע האם היה זה 'מצוה' אם לא... ונמלך בדעתו, שהרי אמרו חז"ל 'מצוה גוררת מצוה', וזאת יהיה לו לסימן, אם יזדמן לפניו מיד דבר מצוה ידע שגם אותו פדיון למצוה יחשב, ואכן, מיד נקלע לפניו עוד עסק של פדיון שבויים, אך שוב נתברר לאחר מעשה שהלה גנב... על כן, חשב בלבו - לכה"פ אחזירנו לדרך המוטב, והחל מדבר על ליבו הנה ראה עד היכן הגעת ע"י גניבותיך, הרי מחמתם הושלכת לבור צלמות וכמעט שהגעת לשערי מות... אמר לו הגנב, מה קרה... א דארעכפאל... (נפילה - שנתפסתי בגניבתי על חם), נו, ממשיכים הלאה... הן אמת שהפעם נכשלתי ותפסו אותי בשעת מעשה אך שוב אמשיך בשלי בתקוה שבפעמים הבאות יצליח זממי בידי, ולא אירע מאומה מכך שנופלים... אמר הרמ"ל כל מעשה זה לא בא אלא ללמדני שלא להתרגש מ'נפילות', אלא להתחזק ולהתחדש כאילו לא אירע כלום.

כד. בעת 'שיחתו' בישיבה סיפר הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל מה שראו עיניו בעת מלחמת העולם הראשונה, באותה שעה שלט הרעב בכל רחבי אירופה - ערים ועיירות, אלפים ורבבות רעבו ללחם כפשוטו, וסבלו בתמידות ממחסור ורעב נורא ואיום, באחת הערים נחלה נער קטן מרוב רעב ורזון, וכבר הגיע לשערי חולי נורא, והובהל לבית החולים כשמצבו הולך ומחמיר, באחד הימים הגיעה קבוצה מחבריו ללימודים לבקר את החולה, שאל הנער את אביו, מי הם הנערים הללו... שמע האב והחוויר, וכי עד כדי כך גבר חליו של הבן עד שהשפיע על ה'מח' וכבר אינו מכיר את חבריו הקרובים, התגבר האב על עצמו ואמר לו, הרי אלו חבריך לספסל הלימודים, ב'חיידערי' אשר אתה לומד - שמה המה לומדים...

כעבור שבוע נכנס לחדרו אחיו של החולה, שאל הבן את האב, מי הוא ואיזה הוא... גחן האב ובשקט לחש לאזני בנו - כדי שלא ישמע האב, הרי זה אחיך... אחר שבוע נכנס האב, ושאל הבן את אביו - מי אתם... או אז נבהל האב, הליט פניו בשתי ידיו ובכה כנער קטן, מאין הפוגות - מה אירע לך בני יקירי, הרי אני אביך מולידך וכי כל כך חלית עד שאינך מכיר אותי... ע"כ המעשה.

הוסיף ר"א, הרי לנו כי אחת התוצאות הקשות מרעב ומחסור הוא שמשפיע על האדם עד כדי איבוד הכרתו את קרוביו, ואינו מכיר אפילו את אביו מולידו, והנה, כל בר ישראל בנוי מגוף ומנשמה, כמו שהמחסור לגוף יכול להחלותו עד כדי כך, כך בענין הנשמה על האדם להזין אותה בלחם ומזון - מזון הראוי לה, ג' תפילות ביום, עסק התורה, וכל מידה נכונה, ובאם ח"ו ח"ו לא יתן לה מזונה, ותסבול הנשמה מרעב ומחסור... תחלש הנשמה עוד ועוד, עד שח"ו תפסיק להכיר את אביה שבשמים...

נוסיף ונאמר ב'זו ואין צריך לומר זו', כשם שלגבי 'משל' חולי הגוף, שמי שלא די שאינו מזין את גופו כראוי אלא הוא מוסיף להכניס בו מאכלים מסוכנים (רעילים), בוודאי שגופו ל"ע יחלש עד אין סוף, אף בענין ה'נשמה' אם מזין אותה במזון מסוכן, כשאינו שומר עצמו בקדושה וכיו"ב, אז הוא 'מזיק' לנשמתו עד אימה, ויאבד כל הכרת דבר שבקדושה.

וזאת מכריז לפנינו קוב"ה בכל יום בבת קול היוצאת ומכרזת 'שובו בנים שובבי"ם', ועל אחת כמה וכמה בימי השובבי"ם, הנה התרחקתם, ומרוב מחסור במזון הנשמה כביכול שכחתם שאתם בנים למקום - שאב לכם בשמים ובארץ, עתה העת והזמן להבריא את הנשמה, 'שובו בנים שובבי"ם' - לתת לה מזונה הראוי לה, ולעלות על דרך המלך להכיר את אבינו מלכנו ולהתקרב אליו.

כיו"ב ייאמר בכל מעלי שימשא בערב שנת קודש, כשהשבת פורשת כנפיה על העולם ולכה דודי לקראת כלה, אבינו שבשמים בא להשרות שכינתו עלינו, ואומר לכל אחד מאתנו, בני יקירי, ימות החול עברו עליכם איך שעברו... כשח"ו לא הזנתם את הנשמה כראוי... וכביכול אינכם מכירים אותי, עתה בא יומא דנשמתא, חזרו להיות בני חביבי. וכידוע ביאור צדיקים (בני יששכר ועוד) בדברי הגמרא 'גוי ששבת חייב מיתה' (סנהדרין נח:), כי השבת הינה 'שרביטו של מלך' והמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה, וזהו ב'גוי', אבל בני ישראל הם בני המלך, ובני המלך מותרים להשתמש בשרביטו, נמצינו אומרים שבשבת ניכר שאנו בני למקום, והבנים צריכים להכיר את אביהם, יכיר את אביו שבשמים - כאפ זיך צוריק. ע"י מזון נכון לנשמה, בעסק התורה התפילה, התדבקו בה' ע"י שירה וזמרה למלך א-ל חי וקיים.

כה. והביא רש"י מה שדרשו חז"ל (מכילתא) 'כשתבוא שבת, יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה'. וכתב ה'אליה רבה' (סימן רמב סק"ג) שלכן אמרו חז"ל (שבת קיח:) 'כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו', כי שכר זה הוא מדה כנגד מדה, כי מצד הדין מותר להרהר בעסקיו בשבת ורק הדיבור אסור, אך בשכר שהוא מתגבר על עצמו 'לפנים מגדרי הדין', ושוכח מצערא דיליה לשמוח ביום השבת כאילו כל מלאכתו עשויה, על כן יזכה שכך יהיה באמת, ויתן לו השי"ת כל משאלות לבו לטובה.

זכורני לפני כארבעים שנה, שמצבו הכספי אצל אאדמו"ר הרה"ק מלעלוב זי"ע היה דחוק מאד, ובלית ברירה יצא לחוץ לארץ כדי לאסוף תרומות לצרכי ביתו, ונדד ללונדון ולאמריקה ושהה שם כחצי שנה עד שלבסוף הצליח לאסוף בעמל ויזע סכום מכובד, אולם טרם חזר לארץ ישראל ביקר בטורונטו שבקנדה והתאכסן שם אצל משפחת וועכטער, בהיותו שם ביום שבת קודש עם צרור כספו הצליח בן בליעל להיכנס אל בית האכסניא וגנב את כל צרור הכסף, והיה הדבר לפלא שזולת צרור זה לא שלח ידיו בשום דבר אחר מחפצי הבית, ויהי כאשר הגיע דבר הבשורה המצערת לאזני בעל הבית הצטער וחשש מאד מתגובתו של אאדמו"ר זצ"ל, אולם כשמעו את דבר הגניבה יצא מיד בריקוד ובמחול ושר ניגוני שבת ברוב שמחה וחדוה, וכראות כן בעה"ב הלך מיד לפרסם דברים כהווייתן בקרב כל בני העיר, והבינו כולם שאיש קדוש שוכן בקרבם, ושיחרו רבים לפתחו ונתנו לו נתינות הגונות, ובסוף חזר לארץ ישראל בסכום גדול יותר ממה שאסף במשך כל תקופת גלותו, והיינו דקאמרי שהמענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים.

כשם שצריך להסיח דעתו מ'מלאכתו', כך צריך 'לשכוח' מכל צרה דאגה יגון ואנחה שיש לו, וכן איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ויחי תרנ"א) וז"ל, כתבו חז"ל (שבת קיח.) המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, וביאור המענג השבת שיש לו תענוג ממצות שבת, ומניח בעבור זה כל הדאגות כשבא שבת ונח, לכן מסירין ממנו כל המצרים, עכ"ל. כלומר שלגמרי יסורו ממנו כל צרותיו ומעוקותיו. ובזה מבאר השפ"א את מטבע הברכה שתקנו אנשי כנסת הגדולה (בתפילת מוסף) 'מענגיה לעולם כבוד ינחלו', שהמענגים אותה 'לעולם' - ואפילו בעת צר לו מניח הכל ומענג השבת, על כן כבוד ינחלו בלי מצרים.

וכך כתב ב'שם משמואל' (שלה תרע"ז) בשם אביו הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע, וז"ל, שמעתי מפ"ק אדמו"ר זצוק"ל שמידה זו נוהגת בכל ענייני האדם, אפילו מי שיש לו חולה בתוך ביתו ר"ל, אם אפשר לו שיתאפק ולא יצטער ולא יהרהר בעגמת נפשו בודאי שיתרפא, כאמרם ז"ל (שבת יב.) '[הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, ורבי מאיר אומר] יכולה היא שתרחה'. עכ"ל. וכלשון רש"י (שם) 'יכולה היא שתרחה אם תכבדוה מלהצטער בה'. ומכלל דברי השם משמואל 'שמידה זו נוהגת בכל ענייני האדם' למדנו, שאין הדברים אמורים רק לגבי חולה, אלא גם לשאר מיני צער ומדווה, וכגון מי שמסובב בחובות וכיו"ב, שאם יתאפק מלהצטער אלא יגיל וישמח בשבת שיכולה היא שתרחה ומובטח לו שיצא מאפלה לאורה.

וכה כתב בספר 'מתוק מדבש' (להגה"ק רבי יצחק פרחי, אות ו) 'ובעינינו ראינו בני אדם שהגיעתם צרה עד לקראת השבת, וביום שבת עצמו הסיחו דעתם מצרתם ושמחו בשמחת השבת כראוי, ולא הכניסו עצב ודאגה בלבם על צרתם, וזכו שאבלם נהפך להם לששון ונושעו מצרתם בנס ופלא'.

כתב ב'מנורת המאור' (אלנאקו"ה, ח"ב פ"ח) מעשה באשה אחת שהיו לה שני בנים ונפלו לבור בשבת, והמתינה לבעלה עד שבא מבית הכנסת, וכשבא אכלו ושתו, כשגמרו לאכול אמרה לו, אם רצונך אומר לך דבר אחד, אמר לה אמרי, אמרה לו, שני כתרי זהב הופקדו היום עשר שנים אצלי, ועתה מבקשים אותם ממני, אתנם או לא, אמר לה, תני. אמרה לו שני בניך נפלו בבור ומתו, ועתה, תן כבוד לקונך ולא נחלל את השבת. ולא צערו עצמן

באר הפרשה - פרשת יהו

עשה ה' את השמים ואת הארץ¹² את הים וכל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת

כל השבת, כיון שהחשיך, עמדו על פי הבור להוציאם ולקברם, ובזכות שלא צערו עצמם בשבת עלו חיים מן הבור לשלום.

ידוע ומפורסם גודל פעליו של הגאון הצדיק רבי יעקב יוסף הערמאן זצ"ל, אשר עמד כחומה בצורה בכל הנסיונות שהיו באותם הימים בארה"ב של לפני כמאה שנה. פעם אחת חלתה בתו והיתה במצב קשה מאוד רח"ל, אביה ואימה שהו בכל עת על יד מיטתה, ולקראת שבת חשבו לעצמם, הרי אורחים רבים סמוכים על שולחנו בכל שבת קודש, על כן מוטב ונשוב אל הבית לקבלם, וזכות הכנסת אורחים תעמוד לביתנו החולה שתשוב לאיתנה, ואכן כך עשו.

והנה, באותו בית החולים שהתה חולה נוספת ששם משפחתה היה ג"כ 'הערמאן', ולדאבון לב השיבה את נשמתה ליוצרה בעיצומו של יום השב"ק, מכיוון שעפ"י חק בית החולים מחוייבים להודיע על הפטירה תיכף ומיד, ע"כ נשלח טלעגראם (מברק) המודיע על כך, אך שנתחלף להם הערמאן בהערמאן... ושלחו את המכתב בטעות לבית הרב יעקב יוסף, בהגיע השליח מצא שרבי יעקב יוסף ובני ביתו עומדים על המשמר, ואינם מסכימים לקבל מכתבים בעצם יום השבת יהיה מה שיהיה וממי שיהיה ובענין מה שיהיה, בלית ברירה נתנוהו שליחי ביה"ח לבית גיסתם, וזו משראתה את הנכתב נאלמה דום, ומיהרה לבית ההורים 'לבשר' להם, וגם עתה הם עמדו בכל התוקף שלא לקבל המכתב, ניסתה לספר להורים תוכן הדברים אך לא רצו לשמוע, ומיד במוצש"ק הגיע בשנית מכתב בהול מהנהלת ביה"ח, בו נכתב, הננו מתנצלים עמוקות על הטעות שהיתה לנו, בתכם חיה וקיימת, מצבה משתפר ובקרוב תשוחרר הביתה...

וכששמע זאת אמר הרב הערמאן כי עתה נתחוויר לו פירוש הנוסח שאומרים ב'הושענות' (לשבת חוה"מ סוכות) 'יושבת וממתנת עד כלות שבת', כי לכאורה מי הוא היושב וממתין אימתי תעבור כבר השבת... אלא הכוונה למי שיושב וממתין מלשמוע שמועה רעה ומתאפק שלא לקבל טלעגראמא, כי הקב"ה משלם שכר טוב ליראיו, ונתברר כי מעיקרא היה רק בהלת שוא ואין כאן כל צרה וצוקה. וללמד על הכלל כולו יצא, שאם אדם מתאפק בשבת ומסיח דעתו מכל שמועה רעה, בעסקיו וכיו"ב, שזכות השבת עומדת לו להינצל מכל רע.

כו. ה'אור החיים' הק' זי"ע מדקדק בלשון הכתוב מדוע לא נאמר 'כי בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ', ומהו אומרו 'כי ששת ימים', ומבאר, שבא לרמז לן, שאכן לא ברא הקב"ה את העולם אלא לששה ימים בלבד, ובכל שבת ושבת מתחדשת הבריאה מכח השבת לעוד ששה ימים, והרחיב בזה בפרשת 'ויכולו' (בראשית ב ג) שם כתב שאם יעבור שבת אחת מבלי שיהא לכה"פ יהודי אחד בעולם שישמרנה יתבטל העולם ממציאיותו ויחזור לתוהו ובוהו. ובזה ביאר הא דאיתא בגמרא (שבת קיט:): 'כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית', ולכאורה היאך ניתן להיות 'שותף' לאחר שכבר נסתיימו כל המעשים, אלא כי על ידי שמירת השבת ואמירת ויכולו ניתן כח בכל מעשה בראשית להתחדש והרי הוא כביכול שותף ממש.. 'ודינו' ככל שותפות בעלמא, כפי חלק שהשקיע השותף, כך יגדל חלקו ברווחים ובפירות שנושאת השותפות, כן גבי שבת, כגודל השקעת האדם בשבת ובקדושתה כך גודל הרווחים שיגיע לידו מהשב"ק...

מסופר, שכשהיו מזכירים שמות לרפואה לפני הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע, אם היה הנידון אודות עריכת 'ניתוח' (אפעראציע) היה מצווה לבוא לשאול אודות כך לאחר השב"ק, ויובן היטב לפי דברי האוה"ח שהרי אחר השבת 'בריאה חדשה' באה לכאן.

בשבת הראשונה שנכנס הרה"ק רבי יצחק מבאיאן זי"ע לערוך את עריכת שלחנו הטהור אחרי פטירת אביו הרה"ק רבי אברהם יעקב האדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע, חגר וחזק את אבנטו כמה פעמים בטרם הלך לקדש על הכוס של קידוש, ואמר, כשיהודי מתבונן עם מי הוא הולך לעשות שותפות, ומה הוא מכניס ומשקיע בשותפות 'דארף ער זיך גוט אונטער גארטלען', כלומר, עליו לחגור את עצמו ולהתכונן היטב לקראת מה שהוא עומד לעשות. מעשה שהזכירו בליל שב"ק לפני הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע חולנית הזקוקה לישועה, נענה הרה"ק, מדוע לא הזכרתם קודם 'קידוש', מאחר שבאותו הזמן יש ביד האדם לפעול כל משאלותיו לטובה ולברכה, שהרי כל האומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ושותף - אף אם יש לו רק חלק קטן בשותפות רשאי להביע דעה בכל 'העסק'.

בהלכתו הרי הוא נעשה כסא ומרכבה להשי"ת, ולפיכך נקרא השבת מנוחה מלשון נח, ששמו יתברך נח על האדם ושוכן עליו כמלך על כסאו^{כח}. עפי"ז מתבאר מה שאמר הכתוב 'וינח', שהמכוון בזה שהם גורמים שהקב"ה יניח את שמו הגדול ית' על שומרי שבת בהלכתה. וזהו שאמר הפייטן (זמר 'ברוך קל עליון') 'ואשרי

ויקדשהו^{כ"ו}, והקשה הרה"ק מאו"רוב זי"ע (באר משה אות ע"א) שלכאורה לפי דקדוק הלשון היה לו לומר 'ונח ביום השביעי', ומדוע נקט לשון וינח שהוא לשון 'הפעיל' דהיינו שהקב"ה גרם לאחרים שינוחו. ומבאר עפ"י מה שכתב המקובל האלוקי רבינו יוסף גיקטיליא זי"ע בספרו שערי אורה (שער ב) בזה"ל, 'כי כשאדם שומר שבת

ויש להמליץ בדברות קדשו עוד, ש'קודם קידוש' רומז לאותה שעה בה הזדמן לפניו 'נסיון', והוא עדיין לפני 'קידוש' כי היצר בוער בקרבו ומפתהו לעשות הרע בעיני ה', שעתה היא שעת הכושר לבקש מלפניו ית' כל אשר תאוה נפשו, ודייקא בזמן זה יש לו 'דעה' בשמים, כידוע מספה"ק שהאריכו רבות בענין זה.

כז. מסופר על 'סוחר' שעברו על 'עסקיו' עתים וזמנים קשים עד שמטה ידו ועמד בפני פשיטת רגל, מכיוון שכך הזכיר עצמו לברכה אצל הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע, הרה"ק שידע שהלה פותח חנותו בשבת והכיר בו שאם יאמר לו לסגור חנותו בשבתות לא ישמע לו, בתירוץ שביום זה מתרבים הקונים, על כן 'הציע' לו, ברצוני לחתום על 'שותפות' עמך, התסכים לכך... הלה שמח מאוד על הזכיה הגדולה להיות שותף עם הרבי, והסכים, אמר הרה"ק, א"כ הבה נערוך שטר כתוב וחתום בו הנך מקנה לי שביעית מכלל החנות בקנין גמור (בערך כ-15%), וכן עשו, אז אמר לו הרבי, אם אנכי בעלים על שביעית מהחנות, א"כ בדין הנני דורש שתסגור את החנות ביום השביעי.

עפי"ז יש לפרש בלשון הכתוב (ט-י) 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלוקיך', שכך אמר הקב"ה להם לישראל, הרי אני 'שותף' עמכם, ויום השביעי 'שלי' הוא, אם אכן תתנו לי את יום זה להתנהג בו כרצוני, לקדש את כל היום בתורה ותפילה ועבודת ה' - שיהא 'יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו', אזי אשפיע עליכם כל מילי דמיטב לשאר ימות השבוע שהם 'שלכם', ותזכו ל'עשית כל מלאכתך'...

המגיד מדובנא זצ"ל המשייל את האנשים העסוקים ביום השבת לרוץ אחרי תאוותם באכילה ושינה, לעשיר שהוצרך להעתיק משכנו מארצו וממולדתו למדינה אחרת רחוקה מאד, עברו הימים ואותו עשיר התגעגע מאד לשמוע את שלום בני משפחתו ואנשי עירו, אך מחמת מרחק המקומות לא היו שיירות מצויות מהכא להתם ולא שמע על מקומו ולא מידי, והנה, ביום מן הימים דפק על דלת ביתו 'משולח' שהגיע מעיר מולדתו של העשיר כדי לבקש ממנו נדבה, שמח עמו העשיר והכניסו לביתו בכבוד גדול, והתחיל לשוחח עמו על פלוני ועל אלמוני, אולם משנקפו הדקות התנצל הלה לפני העשיר, שלא יוכל להתעכב עוד בביתו ולדבר עמו על דברים של מה בכך, שהרי עשה את כל הדרך הארוכה מביתו להכא כדי לדפוק על בתי נדיבים ולאסוף כספי תרומות שבהם יוכל לפרנס את בניו ובני ביתו, ואיך יבזבז מזמנו היקר לשיחות של הבל וסרק, שמע העשיר את טענתו והבין שהצדק עמו, לפיכך שאלו כמה כסף הוא מצליח לאסוף במשך שעה, והציע לתת לו מלוא סכום זה כדי שבתמורתו יסכים לשבת אצלו 'שעה שלימה' ולספר לו על בני משפחתו ואנשי עירו, ואכן הסכים ה'משולח' להצעתו והתחילו לשוחח על הנעשה והנשמע בעירם, לא עבר זמן ארוך והנה מבקש הלה מן העשיר, מאחר שנוכחתי לראות את נדבת לבך הטוב שהרי נתת לי סכום גדול כזה, אנא, אל יחר אפך כי בודאי תמלא גם משאלתי זו, תן לו מיטה מוצעת לישון עליה כי עייף אנכי מטורח הדרך, הביט עליו העשיר בתמיהה... וכי לזאת פתחתי את כיסי - שתתן תנומה לעפעפיך, והרי כל רצוני בזה היה כדי שאזכה לדבר אתך... ואשמע מפיק את הקורות בעירך, ושכור שכרתיך לכך בסכום כסף הגון, כיצד תבקש לישן בשעה זו...

והנמשל מובן, ביום השב"ק בא הקב"ה כביכול להיות עמנו, וכדי שנוכל להתקרב אליו ביום זה הוא משפיע עלינו ברכות לרוב, ולכן נמי צוה על איסור מלאכה כי כביכול חפץ הקב"ה להשתעשע עמנו ושנבוא לידי דביקות בו יתב"ש, ואילו אותו כסיל בוחר לבלות עת כזאת באכילה ושתיה תחת יגיעתו בעבודת ה', מה בינו לאותו משולח שקיבל מעות הרבה כדי שיוכל לדבר עם הבעה"ב ובאותה שעה גופא מפנה עורף לבעה"ב ומבקש לישון ולנוח. כח. על פי דבריו הק' ביאר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (ויקרא עמ' קכו) בנוסח התפילה (בצפרא דשבתא) 'לא-ל אשר שבת מכל המעשים, ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו', שעל ידי השבת מתרוממים בני ישראל להיות בחי' כסא כבודו, והקב"ה יושב כביכול עליהם.

באר הפרשה - פרשת יתרו

ביומא שביעאה תליין ועל כן לא ירד בו מן כי מיום זה מתברכים כל ששת ימי המעשה^ט, עיי"ש. הרי לך שהשבת היא מקור הברכה, והיא כעין מעיין אשר ממנו נמשכים כל ההשפעות הטובות ברוחניות ובגשמיות בכל העולמות העליונים והתחתונים^ל. והמעיין בזה"ק שנהגו לאומרו בליל שב"ק יווכח בהשפעות הרבות למעלה מהשגתנו הנשפעות בשבת ובפרט בליל שבת, פוק חזי כפל הלשון לרוב בתיבות 'ברכתא' ו'חדוותא', ללמדנו על שערי הברכה הפתוחים לרווחה^{לא}, וברכת ה' היא תעשיר^{לב}.

לתמימים אם יהיה נצור, כתר הלומים על ראשם יצור, צור העולמים רוחו במ נחה, כי אם תהא השבת נצורה ושמורה כדבעי אזי אשריהם לתמימים שישמרוהו, כי כתר הלומים על ראשם יצור על ידי שצור העולמים יניח רוחו עליהם, ויזכו להיות כביכול מרכבה לשכינה הק'.

בזוה"ק (שנוהגים לאומרו בליל שב"ק, ח"ב פח.) הקשו על מה שנאמר 'על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו', כי איזו ברכה יש בה בשבת אחר שלא ירד מן ביום השביעי, 'אלא הכי תאנא, כל ברכאן דלעילא ודלתתא

כט. וביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל על פי הפשט^ט, במשל לאיש שהלך אל ה'חנות' לקנות דבר מה, והנה היא סגורה ונעולה, אין יוצא ואין בא, התפלא מאוד ושאל מה יום מיומיים, מדוע סגורה החנות באמצע היום שלא כפי הרגילות, שמא יש מחסור בסחורה, השיב בעל החנות מבפנים ואמר לו, אדרבה, זה עתה הגיע משאית (טראק) מלאה בסחורה חדשה ופרקה את כל המטען' בפתח החנות, אין לנו ברירה אחרת אלא לנעול את הדלת לשעה-שעתיים ולסדר הכל על מקומו ועל מכונו, ואז נשוב לפתוח ולמכור לכל המעוניין... כך כביכול בשב"ק 'החנות סגורה' ולא ירד המן, כי עתה 'מסדרים' את כל ההשפעות לכל הימים הבאים... (תפארת שמשון בראשית).

ל. סיפר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע שפעם החליף הצאר הרוסי את בגדי מלכותו ולבש בגדים פשוטים כאזרח מן השורה ויצא לנדוד על פני הממלכה לראות את שלום הארץ ומה עליו לתקן. בדרכו נכנס הצאר לבית יהודי תם וישר ושאלו למלאכתו, השיב האיש, מלמד תינוקות אנכי, נענה הצאר ואמר 'א שיינע פרנסה', חזר המלמד ושאל ומה עיסוקיך, גילה לו הצאר כי הינו המלך בכבודו ובעצמו, הגיב הלה בכסילותו ובתמימותו אכן א שיינע פרנסה... ולא הבין כי המלכות אינה עסק המניב פרנסה מכובדת אלא כל הארץ שלו היא, ולו הכסף והזהב של כל המדינה. המשיך החתם סופר לאמור, כי החושב שהשבת היא 'שיינע פרנסה' וסגולה טובה הרי כסילותו היא אלף פעמים יותר מטיפשותו של אותו מלמד, שכן השבת היא היא עצם הברכה, ומינייה מתברכין כל שיתא יומי, והלה מדמה שהיא עוד 'פרנסה' טובה...

לא. שמעתי לפרש בדרך רמז, כי 'כבוד שבת' ר"ת 'כ"ל ב'רכאן ד'לעילא ו'תתא ב'יומא ש'ביעאה ת'ליין', כי ההידור והזהירות בכבוד שבת ממשכיכים את כל הברכות וההשפעות הטובות בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. וכבר מצינו לשון נורא במדרש (תנחומא בראשית ג) **וכבוד שבת עדיף מאלף תעניות.**

לב. מפורסם משלו של המגיד מדובנא זי"ע (משלי יעקב נח אות ז), מעשה באיש עני ואביון שביכה את מר גורלו לפני הצדיק, על רוב עניו ודחקו, שאלו הצדיק, האם יש לך אי אלו מעות בבית, ענה האיש, אכן, כל ימי הנני חוסך פרוטה לפרוטה כדי שאוכל להתפרנס מהם בשנות זקנותי, הורה לו הצדיק 'קח את כל הכסף שיש ברשותך ולך עמו לשוק, והעסק הראשון שיציעו לך תמהר לעשותו, ויעזור לך ה' שתצליח מאד בזה', בלב מלא שמחה מיהר העני אל ביתו כשהוא מאמין באמונה תמימה שדבר אחד מדברי הצדיק לא ישוב ריקם, ועל אף שכבר היתה השעה מאוחרת מאד העיר את בני ביתו משנתם, ודרש מהם שיוציאו ממקום המחבוא את כל כספי חסכוניותיהם, כי הרבי ציווה עליו להשקיעם בעסק טוב. עקרת הבית הביטה בו כמי שנטרפה דעתו, מה אתה סח, ומה אירע עמך, ועוד להעירני לשם כך באמצע הלילה, לעומתה ענה האיש בקולות וברקים הבו לי המעות בדחיפות, והיא משכה ידה מלתת לו, עד שנתפתחה ביניהם תיגרה קשה. בצר לו חזר אל הצדיק וסיפר מה שעבר עליו בלילה, נענה הצדיק ואמר, אכן, ה'עסק הראשון' שבא לידך הצליח מאד, זו המריבה שהיתה בינך לבין אשתך.

והנמשל, ביום השבת קודש הקב"ה משפיע ברכה מרובה לכל בריה, אלא שהכל תלוי באדם עצמו באיזה 'עסק' יזכה להתברך, כי אם יבחר בטוב ובחיים יזכה להתעלות מעלה מעלה במדרגות התורה והיראה, אך אם חלילה יתעסק בדברים של מה בכך ובעניינים טפלים יראה ברכה במעשים אלו, והלא לשוטה ולפתי יחשב אם יאבד הון רב ברוחניות תמורת דברים גשמיים החולפים ועוברים כהרף עין וכחלום יעוף, לפיכך כל משכיל יתאמץ ברוחו לעסוק בתורה ובתפילה ובודאי יהא השי"ת בעזרו.

ביקור חולים - בשגב ומעלת המצוה

בפרשתן (יה ב), 'והודעת להם את הדרך ילכו בה', ודרשו חז"ל (ב"מ ל): 'ילכו - זו ביקור חולים' לג, וכבר כתב רבינו הרי"א ז (אחד מרבותינו הראשונים, בפסקיו למסכת נדרים פ"ד ה"ג אות ב) בזה"ל, ביקור חולים מן התורה ל"ד, שנאמר (במדבר מז כט) 'ופקודת כל אדם יפקד עליהם' (ומקורו מנדרים לט:), ומצוה גדולה היא שחיי החולה

תלויין בולה, שע"י הביקור מיקל מחוליו, ועוד שע"י הביקור מיעצין אותו על רפואתו ומחזקין אותו ומיישבין דעתו וגורמין לו שיחיה לו, ואם אין דורש ואין מבקש פעמים שהוא משתעמם ומכביד בחוליו וגורמין לו שימות והרי הן כשופכי דמים' לו.

יה"ר שנוכה לקבל התורה בשתי ידיים, למעום מנופת צוף זו התורה, ונוכה כולנו במהרה לאורו.

לג. בספר 'חוט המשולש' מביא, שהגביר בארון ר' שמעון וואלף רוטשילד היה מיווד עם בעל ה'כתב סופר' זי"ע, בעת היותם במקום המרפא היו השניים נפגשים, והיה הבארון רוטשילד מתעכב עמו כדי לשמוע מפיו דברי תורה וחכמה.

פעם שינה הבארון ממנהגו והזדרז לקצר את מפגשו עם ה'כתב סופר', תמה ה'כתב סופר' לפשר הענין, השיבו הבארון היות וראיתי שהרב אינו בקו הבריאות מיהרתי להיפרד ממנו לשלום, והוסיף ואמר, חז"ל דורשים ילכו - זה ביקור חולים, ומרמזים בזה חז"ל כי לפעמים שהמבקר את החולה מכביד ומקשה עליו בעצם ביקורו הן מפאת חולשתו והן משום שהחולה אינו רוצה שיראוהו במצבו הירוד וכדו' במקרה כזה מצוה על האדם לקיים את ה'ילכו', ללכת ולא להתעכב אצל החולה, ואדרבה על ידי 'ילכו' מקיים מצות ביקור חולים (הכתב סופר היה מקלס את הדברים ומסרם בשמו של הבארון).

אגב אורחא, נציגה נא את דברי ה'ראשונים' - הר"ן והתוס' במסכת נדרים (מא.) וז"ל, חוזר לימי עלומיו. אחר שחלה ונתרפא מתחזק טבעו להיות יותר בריא ממה שהיה קודם חליו.

לד. הובא בספה"ק שסגולת המצוה, שהמבקר יינצל מייסורים ומחלה זו, ומקור הדברים הוא כדאיתא בגמ' (נדרים לט:): 'ואם ביקר מה שכרו, מה שכרו כדאמר ניצול מדינה של גיהנם, אלא מה שכרו בעוה"ז ה' ישמרהו ויחייהו ואושר בארץ ואל תתנהו בנפש אויביו' (תהילים מא ג-ג), ה' ישמרהו מיצר הרע ויחייהו מן היסורין וכו'. לה. וכך כתב ב'סדר היום' וז"ל, וביקור חולים אע"פ שהיא גם כן גמ"ח, אפילו הכי היא גם כן גדולת הערך כמו שאחז"ל (נדרים לט:): 'ביקור חולים אין לו שיעור', והענין, כי הוא גומל חסד עם הגוף ועם הנפש, שלפעמים משיב נפשו של אותו חולה בטוב טעם ודעת אמריו, ודבריו דברי פיוס ורצוי וחיזוק לסומכו על ערש דוי, ובעינינו אנו רואים הענין הזה, כי לפעמים אדם נכנס לבקר את החולה ויושב עמו שעה או ב' ואומר החולה עצמו נחמתני נחמתני, החזרת נשמתני בי ואנו רואין שהקל מעליו חליו.

לו. ומצינו לרבותינו הראשונים שכתבו 'הדרכה' למצוה גדולה זו, הרמב"ם כתב בספרו 'הנהגות הבריאות' בכתב יד (הובא בעינים למשפט נדרים לט:): לספר לחולים סיפורים משמחים שירחיבו את נפשו וירחיבו את לבו, ולחדש חידושים שיסיחו את דעתו ויצחק עליהם מהם - הוא וכל חבורתו, ויבחרו לשמשו ולעמוד לפניו מי שישמח בו, כל זה מחוייב בכל חולי'.

עוד כתב שם 'החולה ישוחח עם אשר שיחתו נאה לו, וזה הראוי ביותר, כלומר, השיחה עם האדם שהוא דורש בשיחתו, הן בכלל דבוריו המעדנים והמנעימים, הן בכלל שכלו השנון קלות דרכי מחשבותיו, כי כל זה מרחיב לב ומפיח את המחשבות הקודרות'.

ובספר 'סודי רזיא' המיוחס לרבי אליעזר בעל הרוקח ז"ל כתב 'הבא לבקר את החולה ידבר על ליבו דברי נחומין' (הובא בילקוט ראובני ר"פ וירא).

לז. עוד בה ייאמר, בענין ההטבה מאיש לרעהו, ובזהירות מ'רציחה' ח"ו, דהנה בתורה כתיב לא תרצח בניקוד פת"ח, וכשקורין אותו בציבור בטעם העליון אז נקרא לא תרצח בניקוד קמ"ץ, וטעמא בעי למה נכתב בין בניקוד קמ"ץ ובין בניקוד פת"ח, ויש שביארו דהנה הלאו של 'לא תרצח' לא נאמר דוקא באופן ששחט את חבירו בסכין, אלא יש עוד אופנים של 'רציחה', דיש 'רציחה בפה' וכגון המלבין פני חבירו ברבים דאמרו בגמ' דנחשב 'כאילו שופך דמים' דחזינן ליה דאזיל סומקא ואתי חיוורא, וכן לשון הרע איתא בגמ' ערכין (טו:): דהורג שלשה עיי"ש, וזהו לא תרצח 'בפת"ח' שהוא אזהרה שלא ירצח אדם ב'פתיחת פיו'

אבל יש לך לדעת שיש עוד אופן של 'רציחה בפיו' והוא ע"י 'קמ"ץ' ש'קומץ פיו' במקום שראוי לו לפתוח פיו ולדבר, במקום שיש בידו להציל נפש מישראל מרדת לבאר שחת ע"י אמרי חיזוק ו'גוט ווארט' וזה שקמץ פיו הוא פשוט 'רוצח נפשו' ברוחניות ובגשמיות, וצריכין ליזהר בזה מאד שלא יעבור על לא תרצח ב'קמץ'.